

**UCHWAŁA NR III/32/2018
RADY MIEJSKIEJ W KISIELICACH**

z dnia 28 grudnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Ksielice na lata 2019-2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, 416, 1076 i 1544) **Rada Miejska w Ksielicach uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjąć Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Ksielice na lata 2019-2021, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Ksielic.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

Załącznik do uchwały Nr III/32/2018
Rady Miejskiej w Kisielicach
z dnia 28 grudnia 2018 r.

**GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE KISIELICE NA LATA 2019-2021**

KISIELICE 2018

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
1. Uwarunkowania prawne i programowe w obszarze wspierania rodziny	4
2. Diagnoza sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej.....	7
3. Potencjał instytucjonalny Gminy Kisielice w obszarze wspierania rodziny	11
4. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań	15
5. Adresaci i realizatorzy Programu	18
6. Monitoring i ewaluacja Programu	19
7. Źródła finansowania Programu	20
Załącznik 1.	21

Wprowadzenie

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje:

- 1) materialno-ekonomiczną – poprzez zapewnienie podstaw do życia i rozwoju jej członków; wiąże się przede wszystkim z aktywnością zawodową oraz zaradnością w sprawach socjalno-bytowych;
- 2) opiekuńczą – oznaczającą stałą lub tymczasową opieką nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku (dzieci, osoby starsze) lub ograniczonej sprawności psychoruchowej (osoby z niepełnosprawnością, chorujące);
- 3) wychowawczą – poprzez przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych (przekazywanie norm i wzorców) oraz korygowanie aspołecznych zachowań dorosłych;
- 4) emocjonalno-ekspresyjną – koncentrującą się na realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków (aspekty emocjonalno-duchowe).

Na wypełnianie przez rodzinę jej podstawowych funkcji mogą wpływać problemy, z którymi boryka się na co dzień, a które mogą stanowić przyczynę wykluczenia społecznego. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania danej rodziny oraz poszczególnych jej członków. Konsekwencje dysfunkcji systemu rodzinnego takie jak zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, niepełnosprawność, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, są szczególnie dotkliwe dla dzieci i młodzieży, która ma utrudniony start w dorosłe życie. Z tego względu wsparcie rodziny to jeden z najistotniejszych obszarów polityki społecznej państwa.

Opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny stanowi, zgodnie z *ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. 2018 poz. 998 z późn. zm.), zadanie własne gminy. W świetle art. 176 ust. 1 tejże ustawy, program powinien obejmować trzyletni horyzont czasowy. Realizując obowiązek ustawowy, Samorząd Gminy Kisielice opracował *Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Kisielice na lata 2019-2021*. Realizacja zawartych w nim celów i działań ma służyć wspieraniu rodziny w różnych aspektach jej funkcjonowania.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza ma charakter diagnostyczny i zawiera analizę sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie Kisielice w latach 2015-2017 oraz charakterystykę potencjału instytucjonalnego Gminy w obszarze wsparcia rodzin. Główne źródło informacji stanowiły sprawozdania Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kisielicach, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespołu Interdyscyplinarnego. Druga część Programu to część operacyjna, precyzująca cele i działania do realizacji w założonej perspektywie czasowej, z uwzględnieniem ich harmonogramu, źródeł finansowania oraz głównych założeń monitoringu.

1. Uwarunkowania prawne i programowe w obszarze wspierania rodziny

Istotne znaczenie rodziny dla funkcjonowania państwa oraz potrzebę jej wspierania odnajdujemy w polskim ustawodawstwie. Przepisy te mają swoje źródło w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm., dalej jako „Konstytucja”) W świetle jej art. 18: „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”, natomiast zgodnie z art. 71 ust. 1 Konstytucji „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.” Wyjątkowej ochronie Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ponadto prawa dzieci, albowiem „każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją” (art. 72 ust. 1 Konstytucji).

Szczegółowe uregulowania dotyczące wspierania rodzin znajdują się w szeregu ustaw, wśród których w pierwszej kolejności należy wymienić wskazaną we wprowadzeniu *ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Jak wskazuje preambuła ustawy, została ona przyjęta przede wszystkim dla dobra dzieci, które „potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności”. A dalej podkreśla się, iż „skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dziećmi i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej reguluje w szczególności zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej, jak również zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny. W świetle art. 2 ust. 1 tejże ustawy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Obowiązek ten, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Realizują one ten obowiązek w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Zgodnie z art. 176 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, do zadań własnych gminy należą:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa; organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających; prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4) finansowanie podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny oraz kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3;
- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Ustawa wprowadza wyraźny podział kompetencji między samorząd gminny i powiatowy w zakresie pracy z rodziną, która należy do zadań własnych gmin, oraz organizacji systemu pieczy zastępczej –

co należy do zadań własnych powiatu. W systemie polityki na rzecz dzieci i rodziny, prawo dziecka do pieczy zastępczej jest prawem subsydiarnym wobec prawa dziecka do życia w rodzinie. A zatem umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej powinno być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej, a celem umieszczenia dziecka w środowisku zastępczym jest stworzenie warunków pomocy i pozytywnych zmian w rodzinie, aby dziecko (o ile jest to możliwe) mogło powrócić pod opiekę rodziców biologicznych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest podstawowym dokumentem regulującym ten obszar polityki społecznej. Wśród pozostałych aktów prawnych, w oparciu o które są realizowane działania w ramach Programu należy wskazać w szczególności następujące dokumenty:

- 1) *ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 t.j.);
- 2) *ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2018 r. poz. 994 t.j. z późn. zm.);
- 3) *ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 t.j. z późn. zm.);
- 4) *ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 t.j.);
- 5) *ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030 t.j. z późn. zm.);
- 6) *ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2134 t.j. z późn. zm.);
- 7) *ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1860 z późn. zm.).

W ramach gminnych programów wspierania rodziny można uwzględnić ogólne kierunki polityki społecznej województwa w tym obszarze. Główny cel *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022* to: „Stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim”. Cele szczegółowe natomiast zostały określone następująco:

- 1) Wzmocnienie w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze.
- 2) Wzrost poziomu zaspokajania potrzeb dzieci, rodzin biologicznych i zastępczych w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.
- 3) Promowanie idei adopcji oraz zapewnienie wychowywania w rodzinie adopcyjnej dzieciom zakwalifikowanym do przysposobienia.
- 4) Zwiększenie zaangażowania samorządów gmin i powiatów we wdrażanie form wspierania rodziny.
- 5) Poprawa infrastruktury oraz wzrost liczby kadry specjalistycznej podmiotów wspierających rodzinę naturalną i zastępczą.

Obok uregulowań ustawowych oraz regionalnych kierunków polityki społecznej, które wytyczają ramy dla działań gminy w zakresie wspierania rodzin, należy również uwzględnić założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Kisielice na lata 2016-2023. Jest to bowiem podstawowy dokument programujący cele i zadania w sferze polityki społecznej samorządu. Strategia została opracowana i przyjęta przez Radę Miejską w Kisielicach, aby gmina mogła skuteczniej kreować warunki sprzyjające poprawie jakości życia mieszkańców.

Cel główny Strategii to „Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Kisielice w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym”. Jego realizacja odbywa się w czterech priorytetach:

- 1) Priorytet 1. Osoby i rodziny zdolne przezwyciężać trudności życiowe;
- 2) Priorytet 2. Świadoma, odpowiedzialna i zaangażowana społeczność lokalna;
- 3) Priorytet 3. Osoby starsze, niepełnosprawne i przewlekłe chore aktywnymi uczestnikami życia społecznego;
- 4) Priorytet 4. Przedsiębiorczy i aktywni zawodowo mieszkańcy.

Każdemu ze wskazanych priorytetów odpowiada jeden cel strategiczny:

- 1) Cel strategiczny 1: Wzmocnienie mieszkańców w prawidłowym wypełnianiu ról rodzinnych i społecznych oraz przezwyciężaniu trudności życiowych;
- 2) Cel strategiczny 2: Kreowanie warunków rozwoju świadomej, odpowiedzialnej i zaangażowanej społeczności lokalnej;
- 3) Cel strategiczny 3: Zwiększenie uczestnictwa osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych w życiu społecznym;
- 4) Cel strategiczny 4: Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej.

Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W kontekście niniejszego Programu szczególnie istotny wydaje się pierwszy priorytet Strategii, dotyczący wsparcia mieszkańców w prawidłowym wypełnianiu ról rodzinnych i społecznych oraz przezwyciężaniu trudności życiowych. Służyć temu będą przede wszystkim działania ukierunkowane na zwiększenie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania, wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, wzrost dostępności usług wsparcia dla rodzin, zwłaszcza doświadczających dysfunkcji bądź nimi zagrożonych, a także poprawę materialno-ekonomicznych warunków funkcjonowania osób i rodzin.

2. Diagnoza sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej

Na koniec 2017 roku Gminę Kisielice faktycznie zamieszkiwało 6 078 osób, spośród których większość stanowili mężczyźni (3 118; 51,3%). Liczba kobiet w tym czasie wynosiła 2 960, czyli 48,7%. Charakterystyczne dla Gminy jest to, że przewaga liczbowa mężczyzn ma bardzo wyraźny charakter i znajduje potwierdzenie w wartości współczynnika feminizacji, w świetle którego na 100 mężczyzn w Gminie Kisielice przypada 95 kobiet.

Społeczeństwo Gminy wykazuje ponadto cechy *starzenia się*. W 2017 roku 16,7% ludności stanowiły tu osoby w wieku poprodukcyjnym i w porównaniu do 2015 roku ich odsetek w strukturze mieszkańców zwiększył się o 1,4 punktu procentowego. Jednocześnie zmniejszył się udział młodszych grup wiekowych – osoby w wieku przedprodukcyjnym w 2017 roku stanowiły 20,5% mieszkańców, natomiast osoby w produkcyjnym okresie życia 62,7%. Odsetki tych dwóch grup zmniejszyły się od 2015 roku odpowiednio o 0,1 i 1,4 punktu procentowego.

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2017 roku ponad jedną piątą (22,7%) mieszkańców Gminy Kisielice stanowiły osoby do 19 roku życia, natomiast dzieci do 14 lat to 17,6% ludności, przy czym:

- 1) 5,5% to dzieci do 4 roku życia;
- 2) 6,2% to dzieci od 5 do 9 lat;
- 3) 5,9% to dzieci w wieku 10-14 lat.

Razem z rodzinami tworzą one jedną z grup bezpośrednich odbiorców działań zaplanowanych do realizacji w ramach Programu.

W 2017 roku w Gminie Kisielice 13,9% osób żyło w rodzinach objętych pomocą społeczną. Było to łącznie 846 osób w 290 rodzinach, w których świadczenia przyznano 499 osobom. Co ważne, większość świadczeniobiorców (62,9%) to osoby długotrwale korzystające ze wsparcia. W porównaniu do 2015 roku skala korzystania przez mieszkańców Gminy z pomocy społecznej zmniejszyła się. Liczba osób, którym przyznano świadczenie spadła o 106, tj. o 17,5%; liczba rodzin – o 35, tj. o 10,8%, natomiast liczba osób w rodzinach – o 190, czyli o 18,3%.

Tabela 1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia w Gminie Kisielice w latach 2015-2017

Wyszczególnienie	2015	2016	2017
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	605	516	499
- w tym osoby długotrwale korzystające	399	354	314
Liczba rodzin	325	304	290
Liczba osób w rodzinach	1 036	942	846

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Kisielicach.

Zmniejszenie się liczby środowisk korzystających z pomocy społecznej jest związane z jednej strony z korzystną koniunkturą gospodarczą, odnotowywaną w ostatnich latach w całym kraju i związanym z nią rozwojem przedsiębiorczości oraz powstawaniem nowych miejsc pracy, a z drugiej strony otrzymywaniem przez rodziny z dziećmi do 18 roku życia świadczenia wychowawczego w ramach Programu „Rodzina 500 plus”. W 2017 roku tym programem w Gminie Kisielice objętych zostało 864 dzieci w 508 rodzinach, w tym 489 dzieci to pierwsze dzieci w rodzinach, na które przyznanie świadczenia uwarunkowane jest kryterium dochodowym. W 2016 roku świadczenia otrzymało 866 dzieci w 502 rodzinach. W ciągu analizowanych dwóch lat rodziny w Gminie otrzymały w ramach Programu „Rodzina 500 plus” łącznie prawie 9 mln zł, które przeznaczone zostały m.in. na poprawę warunków mieszkaniowych, zakup różnorodnych artykułów, zajęcia dodatkowe czy organizację wypoczynku.

Tabela 2. Rodziny i dzieci objęte Programem „Rodzina 500 plus” w Gminie Ksielice w latach 2016-2017

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Pierwsze dziecko w rodzinie	Kwota wypłaconych świadczeń
2016	502	866	482	3 870 529,10 zł
2017	508	864	489	5 116 482,20 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Ksielicach.

Spośród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Ksielice w 2017 roku, prawie połowa (49,8%) to rodziny z dziećmi, w których funkcjonowało łącznie 665 osób. Wśród rodzin z dziećmi przeważają rodziny z jednym lub dwojgiem dzieci, które stanowiły odpowiednio 32,5% i 39,4% ogółu. W dalszej kolejności należy wymienić rodziny z trojgiem dzieci (15,6%) oraz z czwórką potomstwa (8,8%). Rodziny mające więcej niż czwórkę dzieci stanowiły łącznie 3,8% wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną.

Tabela 3. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w Gminie Ksielice w 2017 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny ogółem	321	887
Rodziny z dziećmi	160	665
- 1 dziecko	52	156
- 2 dzieci	63	252
- 3 dzieci	25	125
- 4 dzieci	14	84
- 5 dzieci	3	21
- 6 dzieci	2	16
- 7 dzieci i więcej	1	11
Rodziny niepełne	40	118
- 1 dziecko	20	40
- 2 dzieci	14	42
- 3 dzieci	2	8
- 4 dzieci	4	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Ksielicach.

Rodziny niepełne (tj. takie w których dziecko lub dzieci są wychowywane przez jednego rodzica) stanowiły w 2017 roku 12,5% wszystkich wspieranych rodzin. Połowa z nich to rodziny z jednym dzieckiem; w 35,0% takich rodzin wychowywało się dwoje dzieci, natomiast w pozostałych sześciu rodzinach było to troje lub czworo potomstwa. W rodzinach niepełnych w 2017 roku funkcjonowało 118 mieszkańców Gminy.

Wśród najczęściej występujących powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Ksielice w 2017 roku należy wskazać następujące:

- 1) ubóstwo (191 rodzin; 596 osoby w rodzinach);
- 2) potrzeba ochrony macierzyństwa (67 rodzin; 353 osoby), w tym wielodzietność (47 rodzin; 274 osoby);
- 3) długotrwała lub ciężka choroba (129 rodzin; 301 osób);
- 4) bezrobocie (91 rodzin; 267 osób);
- 5) niepełnosprawność (113 rodzin; 261 osób);
- 6) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (59 rodzin; 205 osób).

Warto zauważyć, że wśród sześciu głównych i istotnie dominujących nad pozostałymi powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Kisielice dwa są ściśle i bezpośrednio związane z funkcjonowaniem rodzin z dziećmi. Przytoczone dane wskazują na istotną grupę osób żyjących w rodzinach, w których występują problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wielodzietność. Ponadto warto nadmienić, że w 2017 roku 8 rodzin, w których funkcjonowało 30 osób, dotyczył problem przemocy.

Rzadziej w statystykach występowały przypadki wspierania z innych powodów wymienionych w ustawie o pomocy społecznej, takich jak alkoholizm, bezdomność, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego czy zdarzenia losowe.

Tabela 4. Główne powody korzystania z pomocy społecznej w Gminy Kisielice w latach 2015-2017

Wyszczególnienie	2015		2016		2017	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	255	844	220	711	191	596
bezrobocie	154	555	119	396	91	267
niepełnosprawność	129	350	125	331	113	261
długotrwała lub ciężka choroba	110	272	113	278	129	301
bezzadność w sprawach opiekuńczych	77	296	68	249	59	205
alkoholizm	4	8	6	10	6	9
narkomania	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	72	398	66	358	67	353
w tym: wielodzietność	65	370	54	310	47	274
bezdomność	1	1	3	3	7	7
opuszczenie zakładu karnego	5	14	3	3	4	7
zdarzenia losowe	0	0	1	4	1	5
klęski żywiołowe i ekologiczne	0	0	0	0	0	0
sieroctwo	0	0	0	0	0	0
przemoc w rodzinie	0	0	8	25	8	30
ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Kisielicach.

W efekcie opisanych wyżej zjawisk dochody rodzin rosną, poprawia się ich stopa życiowa. Niektóre rodziny przestają kwalifikować się do uzyskania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Odzwierciedla to wskaźnik środowisk korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, który zmalał z liczby 255 rodzin w 2015 roku do 191 rodzin w 2017 roku.

Polepszająca się sytuacja materialna rodzin stanowi ważną zmianę w warunkach ich funkcjonowania, jednak nie oznacza to rozwiązania wszelkich problemów i sytuacji trudnych. Rodziny wychowujące dzieci borykają się z takimi problemami jak brak pracy zarobkowej rodzica, nieumiejętne gospodarowanie budżetem domowym, zadłużenie, problemy socjalno-bytowe, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, problemy małżeńskie, niezaradność życiowa, problemy alkoholowe,

przemoc w rodzinie, niedostateczne dbanie o zdrowie i higienę osobistą, dysfunkcje rozwojowe, niepełnosprawność, bariery psychologiczne np. niska samoocena, brak wiary we własne siły, a także bierność społeczna, czyli nie uczestniczenie w życiu lokalnej społeczności, w wydarzeniach społeczno-kulturalnych itp.

W 2017 roku wsparciem asystenta rodziny objętych było 15 rodzin, w których funkcjonowało 71 osób, w tym 43 dzieci. Główne problemy w tych rodzinach to niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, alkoholizm, niezaradność, deficyty zdrowotne (głównie opóźniony rozwój intelektualny), bezrobocie, brak kwalifikacji zawodowych oraz przemoc.

W porównaniu do 2015 roku liczba rodzin wspieranych przez asystenta wzrosła o dwie.

Zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza oraz groźne dysfunkcje, takie jak uzależnienia, przemoc, zaniedbanie, mogą prowadzić do konieczności objęcia dzieci opieką zastępczą. W takiej sytuacji gmina wspólnie z powiatem ponosi koszty pobytu dziecka w pieczy zastępczej – w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej¹. W 2017 roku Gmina Kisielice współfinansowała pobyt 5 dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej spokrewnionej, 3 dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej zawodowej, 2 dzieci w rodzinie niezawodowej oraz 4 dzieci umieszczonych w 2 placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2016 roku Gmina współfinansowała pobyt 15 dzieci w pieczy zastępczej, natomiast w 2015 roku było to 14 dzieci. Warto również nadmienić, że w 2017 roku na terenie Gminy Kisielice funkcjonowała 1 rodzina zastępcza spokrewniona, w której przebywało 1 dziecko.

¹ Zgodnie z ustawą jest to 10% wydatków w pierwszym roku, 30% w drugim roku oraz 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

3. Potencjał instytucjonalny Gminy Kisielice w obszarze wspierania rodziny

W związku z wymienionymi wyżej sytuacjami problemowymi, rodziny otrzymują pomoc ze strony różnych specjalistów. Gminny system wsparcia dla rodzin z dziećmi, w szczególności doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, obejmuje instytucje działające w obszarze usług społecznych, takich jak pomoc społeczna, oświata i wychowanie, bezpieczeństwo publiczne. Są to w szczególności:

- 1) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kisielicach;
- 2) Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kisielicach;
- 4) Punkt Konsultacyjno-Terapeutyczny;
- 5) Zespół Szkół w Kisielicach;
- 6) Szkoła Podstawowa w Łęgowie;
- 7) Szkoła Podstawowa w Goryniu;
- 8) Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Kisielicach;
- 9) Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Kisielicach.

Podstawową jednostką organizacyjną Gminy Kisielice w systemie pomocy społecznej jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kisielicach. Realizuje on ustawowe zadania gminy w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń; pracy socjalnej; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Podstawowy instrument wsparcia rodzin w ramach gminnej polityki społecznej stanowi praca socjalna. Można zdefiniować ją jako profesjonalną działalność ułatwiająca jednostkom, grupom i środowiskom adaptację w zmieniających się warunkach życia poprzez organizowanie dostępu do systemu usług umożliwiających samodzielność życiową i godne uczestnictwo w życiu społecznym.

W 2017 roku MGOPS zatrudnił jednego specjalistę pracy socjalnej oraz trzech pracowników socjalnych. Podejmują oni wspólnie ze swoimi klientami szereg działań na rzecz zapewnienia niezbędnych środków materialnych oraz godziwych warunków mieszkaniowych, poprawy stanu zdrowia podopiecznych, zapewnienia opieki osobom zależnym, na rzecz rozwiązania problemu bezrobocia itp. Aby rodzina lepiej radziła sobie z doświadczanymi trudnościami żywymi, pracownicy socjalni udzielają swoim klientom porad, przeprowadzają rozmowy motywujące, podejmują działania interwencyjne, współpracują z lokalnymi specjalistami, instytucjami i organizacjami, a także uczestniczą w pracach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (biorą udział w grupach roboczych w związku z procedurą „Niebieska Karta” prowadzoną w odniesieniu do rodzin, w których istnieje podejrzenie stosowania przemocy).

Istotny element systemu wsparcia rodzin z dziećmi w Gminie Kisielice stanowi ponadto asystent rodziny, działający w strukturze MGOPS, zatrudniany w latach 2015-2017 corocznie w ramach Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej „Asystent rodziny i Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”.

Praca asystenta ukierunkowana jest na pomoc w przezwyciężeniu trudnych sytuacji w rodzinach wieloproblemowych, prowadzona jest w trybie zadaniowym na podstawie indywidualnych planów pracy z rodzinami. Asystent towarzyszy rodzicom we wprowadzeniu zmian w swoim myśleniu, zachowaniu oraz otoczeniu, koniecznych do tego, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i prawidłowemu rozwojowi dzieci. Opiera się przede wszystkim na bezpośrednim kontakcie z klientami w ich miejscach zamieszkania, a ponadto na współpracy z różnymi instytucjami, urzędami, policją, kuratorami sądowymi, służbą zdrowia itp. Z tego typu pomocy w 2017 roku skorzystało 15 rodzin, w których wychowywało się 43 dzieci.

Rola asystenta rodziny w systemie pomocy społecznej została zwiększona poprzez ustawę o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W świetle jej uregulowań asystentowi przypisana została funkcja koordynatora w zakresie kompleksowego wsparcia kobiety w ciąży oraz jej rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem kobiety w ciąży powikłanej lub kobiety rodzącej dziecko, u którego zdiagnozowano w prenatalnym okresie rozwoju lub

w czasie porodu ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu. To ważne z punktu widzenia profilaktyki społecznej i pomocy rodzinie nowe zadanie czyni z asystenta rodziny ważne ogniwo w systemie powszechnego wsparcia rodzin w wychowaniu dzieci.

MGOPS w Kisielicach wspiera rodziny poprzez różnorodne działania:

1. Program „Karta Dużej Rodziny” – w 2017 roku mieszkańcy Gminy złożyli po raz pierwszy 12 wniosków i 4 wnioski o przedłużenie Karty Dużej Rodziny (dla członka rodziny wielodzietnej, który był już jej posiadaczem). Łącznie 15 rodzinom wydano 69 kart, podczas gdy w 2016 roku – 22 rodzinom wydano 104 karty, natomiast w 2015 roku – 27 rodzinom wydano 143 karty, z których anulowano 11.
2. Organizacja kolonii dla dzieci i młodzieży – w 2017 roku ze środków Kuratorium Oświaty w Olsztynie zostały zorganizowane wakacyjne kolonie dla uczniów szkół gminnych. Łącznie wzięło w nich udział 17 dzieci.
3. Program Pomoc Żywnościowa – MGOPS w Kisielicach od stycznia 2017 roku we współpracy Bankiem Żywności w Olsztynie (dysponent żywności) przystąpił do Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, realizowanego w Podprogramie 2016, w ramach którego objęto pomocą 273 rodziny (812 osób) oraz Podprogramie 2017, w ramach którego pomocą objęto 316 rodzin (900 osób). Osoby korzystające ze wsparcia Programu brały udział w warsztatach edukacyjnych dotyczących wzmacniania samodzielności i kompetencji w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego oraz w warsztatach kulinarnych. Wsparcie działaniami towarzyszącymi pozwoliło na zwiększenie wymiaru pomocy żywnościowej, która realizowana jest w ramach Programu. Rodziny otrzymały nieodpłatnie artykuły spożywcze.

Mieszkańcy Gminy Kisielice mają możliwość korzystania z bezpłatnych porad, świadczonych w Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym, prowadzonym i finansowanym w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zakres poradnictwa obejmuje poradnictwo psychologiczne, prawne, terapeutyczne z zakresu uzależnień oraz zajęcia logopedyczne. W 2017 roku porady psychologiczne udzielono 26 osobom, porady prawnej 20 osobom, natomiast porady terapeutycznej 62 osobom. Ponadto w ciągu roku 148 godzin zajęć logopedycznych, obejmując systematyczną terapią logopedyczną ośmiu dzieci. W zajęciach uczestniczą także rodzice, którzy dbają by dziecko wykonywało w domu ćwiczenia utrwalające, według metodyki podanej przez logopedę.

W Kisielicach działa ponadto Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który podejmuje działania służące przeciwdziałaniu zjawisku przemocy w środowisku rodzinnym, a także organizuje kompleksowe wsparcie rodziny w celu przywrócenia prawidłowego jej funkcjonowania w społeczeństwie. Podejmowanie przez Zespół interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”. Przewodniczącym Zespołu Interdyscyplinarnego jest specjalista pracy socjalnej, który w 2017 roku powołał 15 nowych grup roboczych, a 32 grupy robocze pracowały. Pomocą grup objęto 32 rodziny tj. 110 osób, w tym 39 kobiet, 38 mężczyzn i 33 dzieci. W ciągu roku odbyło się 86 posiedzeń grup roboczych, podczas których podejmowane były działania w indywidualnych przypadkach przemocy w rodzinie oraz monitorowanie sytuacji zgodnie z ustalonym planem pomocy. W 2017 roku zakończono 22 Niebieskie Karty, wpłynęło natomiast 19 nowych, sporządzonych przez funkcjonariuszy Policji.

Pomoc i wsparcie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, udzielane jest przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kisielicach. GKRPA inicjuje działania w zakresie m.in. zwiększania dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu; udzielania rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej oraz prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii. Podejmuje również czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego. W 2017 roku GKRPA podjęła uchwały wobec 12 osób o skierowaniu ich na badanie do biegłego sądowego w zakresie uzależnienia od alkoholu oraz wysłała do Sądu Rejonowego w Iławie 6 wniosków o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego.

W 2017 roku w ramach dofinansowania z GKRPA zostały zorganizowane warsztaty dla dzieci i program profilaktyczne, a także lokalne imprezy masowe, rekreacyjne i zawody sportowe odbywające się bez alkoholu, w tym m.in. profilaktyczny program artystyczny „Miłość w rodzinie nigdy nie zginie” zrealizowany podczas Dni Rodziny, pogadanki organizowane przez OSP w Jędrychowie nt. szkodliwego wpływu alkoholu podczas pracy czy prowadzenia samochodu, a także warsztaty profilaktyczne dla uczniów szkół gminnych.

Omawiając potencjał instytucjonalny Gminy Kisielice w zakresie wsparcia osób i rodzin z dziećmi, doświadczających trudności życiowych, nie sposób pominąć roli gminnych placówek oświatowych. Gmina Kisielice jest organem prowadzącym 2 szkoły podstawowych i 1 zespół szkół, który swym działaniem obejmuje przedszkole, szkołę podstawową i gimnazjum. Ponadto w Kisielicach ma swoją siedzibę Zespół Szkół Rolniczych im. S. i H. Sierakowskich, prowadzony przez Powiat Iławski. W jego skład wchodzi liceum ogólnokształcące, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa, szkoła policealna oraz technikum uzupełniające dla dorosłych. Przy ZSR działa ponadto Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Kisielicach, który obejmuje przedszkole specjalne, szkołę podstawową specjalną, gimnazjum specjalne, zasadniczą szkołę zawodową specjalną oraz szkołę specjalną przysposabiającą do pracy. Na terenie Gminy nie są prowadzone przedszkola i szkoły niepubliczne.

W roku szkolnym 2016/2017² do gminnych szkół uczęszczało łącznie 737 wychowanków i uczniów. Do przedszkoli uczęszczało 139 uczniów, w tym oddziały „0” to 63 wychowanków, a 76 wychowanków to dzieci w wieku 3-4 lat. Do szkół podstawowych uczęszczało 429 dzieci, a do gimnazjum – 169 młodych osób.

Samorządowe szkoły oraz przedszkole realizują cele i zadania pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej wynikające z ustawy o systemie oświaty oraz przepisów wydanych na jej podstawie, a także zawarte w programach wychowawczych i profilaktycznych dostosowanych do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska. W szkołach organizowane są zajęcia pozalekcyjne i dodatkowe w postaci kół przedmiotowych oraz zajęć sportowych, a także zajęcia wyrównawcze, rewalidacyjne, logopedyczne i nauczanie indywidualne. Uczniowie korzystają z boisk wielofunkcyjnych w Łęgowie i Goryniu oraz z kompleksu boisk sportowych - tzw. „Orlika” w Kisielicach, udostępnianego na potrzeby szkół. Gmina Kisielice zatrudnia dwóch animatorów sportu, których zadaniem jest organizowanie i prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych, gier i zabaw ruchowych, pokazów i konkursów sportowych, a także imprez z okazji np. Dnia Dziecka, „Lata na Orlikach”, „Dnia Piłkarza”. Działania te są adresowane nie tylko do dzieci i młodzieży, ale również osób starszych, osób niepełnosprawnych oraz całych rodzin.

Istotne znaczenie ma ponadto dostępność specjalistów w gminnych placówkach oświatowych. W latach 2016-2017 w szkołach było zatrudnionych 2 psychologów (łącznie wymiar: 12,5 godz./tyg., 27 uczniów/tyg.), 3 logopedów (42 godz., 156 uczniów) oraz pedagogów (56 godz. ok. 42 uczniów/tyg.). Z pomocy logopedy korzystały dzieci z rodzin dysfunkcyjnych – specjalista był zatrudniony w ramach programu działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W obszarze wspierania rodzin i ich integracji w lokalnej społeczności wymienić należy również szeroko pojęte działania społeczno-kulturalne podejmowane przez MGOK oraz MGBP, we współpracy z innymi jednostkami organizacyjnymi, sołectwami, stowarzyszeniami oraz lokalnymi przedsiębiorcami. W latach 2016-2017 MGOK zorganizował szereg wydarzeń zarówno o zasięgu gminnym i ponadgminnym, takie jak np. Koncert Noworoczny, Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Spotkania Noworoczne, Międzynarodowy Dzień Kobiet, Majówki z MGOK, Dzień Dziecka, Dni Kisielic, Dożynki Gminne, Ogólnopolski Festiwal Wieprzowiny, Święto Ziarna, jak i imprezy o charakterze sołeckim. MGBP oraz jej filie organizowały m.in. spotkania z poezją, wystawy fotograficzne, Lokalny Klub Kodowania z udziałem uczniów SP w Kisielicach, konkurs plastyczny pt. „Rodzina – stop alkoholowi, narkotekom i nikotynie”, wystawy, lekcje biblioteczne itp.

Warto również wskazać nowatorską inicjatywę, którą w 2017 roku podjął MGOK Kisielice we współpracy z nieformalną grupą młodzieżową Młodzi w działaniu. Grupa napisała projekt w ramach Programu „Działaj Lokalnie” uzyskując dofinansowanie w wysokości 6 tysięcy złotych. „Hip-hop Kultura Festiwal” to ogólna nazwa dla działań, które członkowie grupy realizowali

² Według stanu na dzień 31 marca 2017 r. (System Informacji Oświatowej).

w okresie wakacji w 2017 roku. Zwieńczeniem tych działań stał się Festiwal w dniach 28-29 lipca – dwudniowa impreza.

W programie wydarzenia znalazły się m.in. nocny turniej piłki nożnej, warsztaty graffiti, breakdance, hip-hopowa bitwa na słowa, a także koncerty zespołów hip hop.

Lokalny system wspierania rodzin uzupełniają inne instytucje, w tym o charakterze powiatowym. Są to w szczególności:

- 1) Komenda Powiatowa Policji w Iławie oraz Posterunek Policji w Kisielicach;
- 2) Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Iławie;
- 3) Sąd Rejonowy w Iławie (kuratorzy sądowi);
- 4) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie.

Ponadto patrząc szeroko na lokalny system instytucji, organizacji i osób działających na rzecz rodzin z dziećmi, należy uwzględnić również aktywne organizacje pozarządowe (w szczególności funkcjonujące w sferze edukacji, kultury i sportu), organizacje kościelne (parafie oraz grupy parafialne), a także jednostki pomocnicze Gminy – sołectwa. Rola sołtysów oraz wspierających ich osób/grup mieszkańców wiąże się w szczególności ze stymulowaniem lokalnego życia społecznego, integrowaniem społeczności lokalnej, organizowaniem działalności świetlic wiejskich, jak również reagowaniem na problemy poszczególnych rodzin (np. współpraca z instytucjami w zakresie organizacji wsparcia).

4. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań

Część wdrożeniowa niniejszego Programu została usystematyzowana poprzez cele: główny i szczegółowe. W ramach każdego celu szczegółowego określono katalog niezbędnych działań, przy czym należy zaznaczyć, że nie ma on charakteru zamkniętego. Oznacza to, że jeżeli w trakcie realizacji Programu pojawią się inne pomysły i projekty wpisujące się w jego cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Cel główny Programu brzmi:

**Zwiększenie skuteczności oddziaływań systemu wspierania rodzin z dziećmi
w Gminie Kisielice, w szczególności w odniesieniu do rodzin doświadczających trudności
opiekuńczo-wychowawczych**

Cele szczegółowe Programu są następujące:

- 1) wzmocnienie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i promowanie prawidłowo funkcjonującego modelu rodziny;
- 2) zwiększenie dostępności pomocy i wsparcia dla rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- 3) rozwój potencjału oraz współpracy osób, instytucji i organizacji zaangażowanych we wspieranie rodzin.

Użyte w celu głównym Programu pojęcie „skuteczność” kładzie nacisk na pożądane efekty działań podejmowanych przez instytucje i organizacje tworzące gminny system wspierania rodziny. Innymi słowy chodzi o to, aby w wyniku realizacji Programu zostały osiągnięte jak najlepsze rezultaty skutkujące poprawą w funkcjonowaniu rodzin, dzieci i całej społeczności lokalnej, a także usprawnieniami w zakresie działania oraz kooperacji pomiędzy podmiotami instytucjonalnymi. Dzięki integracji ww. zagadnień będzie możliwe osiągnięcie efektu synergicznego, wykraczającego poza działania poszczególnych osób, grup czy organizacji.

Cel szczegółowy 1. Wzmocnienie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i promowanie prawidłowo funkcjonującego modelu rodziny	
1.	Włączanie się w ogólnopolskie kampanie społeczne oraz inicjowanie lokalnych akcji upowszechniających prawidłowo funkcjonujący model rodziny.
2.	Inicjowanie, wspieranie i realizacja inicjatyw służących promocji prawidłowych metod wychowawczych i postaw rodzicielskich.
3.	Udzielanie informacji o instytucjach, placówkach i organizacjach pozarządowych działających na rzecz pomocy dziecku oraz rodzinie.
4.	Realizacja zajęć i spotkań przygotowujących do świadomego podjęcia decyzji o założeniu rodziny, a także wspierających pod względem praktycznym, emocjonalnym i duchowym kobiety w ciąży i ich małżonków/partnerów.
5.	Organizacja różnych form edukacji rodziców i opiekunów dotyczących m.in. rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, konstruktywnego porozumiewania się z dziećmi, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci itp.
6.	Przedsięwzięcia służące upowszechnianiu wartości rodzinnych, np. miłości, bezpieczeństwa, wzajemnego szacunku, akceptacji i zrozumienia, w szczególności akcje i imprezy integracyjne dla rodzin, promowanie wspólnego spędzania czasu rodziców z dziećmi itp.

Cel szczegółowy 2. Zwiększenie dostępności pomocy i wsparcia dla rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	
1.	Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych i doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
2.	Prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami, w których wychowują się dzieci oraz z rodzinami biologicznymi dzieci czasowo umieszczonych w pieczy zastępczej.
3.	Wsparcie asystenta rodziny dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz kobiet w ciąży i rodzin objętych Programem rządowym „Za życiem”.
4.	Zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w postaci m.in pomocy rodzin wspierających, wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych.
5.	Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego, terapeutycznego, pedagogicznego, logopedycznego) dla osób i rodzin doświadczających trudności bądź zagrożonych dysfunkcjami.
6.	Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy z rodzinami, np. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, mediacji rodzinnych.
7.	Podejmowanie działań prowadzących do odbudowy więzi rodzinnych oraz do powrotu dzieci do rodzin biologicznych.
8.	Udzielanie rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej pomocy finansowej i rzeczowej, w tym w formie dożywiania dzieci uczęszczających do szkół.
9.	Inicjowanie działań na rzecz zwiększania dostępu rodzin do mieszkań dobrej jakości, w tym mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych, a także prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością
10.	Podjęcie działań mających na celu tworzenie placówek wsparcia dziennego dla rodzin albo innych form zapewniających aktywizację, edukację oraz opiekę dla dzieci, np. jako zadań zleconych organizacjom pozarządowym.
Cel szczegółowy 3. Rozwój potencjału oraz współpracy osób, instytucji i organizacji zaangażowanych we wspieranie rodzin	
1.	Zapewnienie specjalistom zajmującym się pracą z rodzinami doświadczającymi trudności superwizji, szkoleń oraz możliwości konsultowania szczególnie trudnych przypadków.
2.	Udział osób zaangażowanych w działania realizowane w ramach Programu w szkoleniach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji dotyczących obszaru rodzin, służący zwiększeniu ich wiedzy oraz wymianie doświadczeń.
3.	Bieżąca współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami i organizacjami w zakresie m.in. monitorowania środowisk zagrożonych lub dotkniętych dysfunkcjami, wymiany informacji oraz realizacji wspólnych programów i projektów.

Wszystkie działania mają charakter ciągły i będą realizowane w całym okresie obowiązywania Programu, tj. w latach 2019-2021.

Oczekiwane rezultaty podjętych działań to:

- 1) Wzmocnienie znaczenia roli i funkcji rodziny w świadomości społecznej.

- 2) Poprawa funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
- 3) Zapewnienie kompleksowej pomocy dziecku i rodzinie w ramach lokalnego systemu usług społecznych.
- 4) Wzrost poczucia bezpieczeństwa w rodzinach oraz stabilności rodzin.
- 5) Zmniejszenie ryzyka umieszczenia dzieci w systemie pieczy zastępczej oraz ułatwienie powrotu dzieci przebywających w pieczy do ich rodzin naturalnych.

5. Adresaci i realizatorzy Programu

Gminny program wspierania rodziny w Gminie Kisielice na lata 2019-2021 skierowany jest do rodzin z dziećmi, w szczególności rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, przedstawicieli instytucji, organizacji i służb zobowiązanych do udzielania pomocy rodzinie, a także do całej społeczności lokalnej. Wszystkie cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin z dziećmi, w tym rodzin wieloprogowych. Aby efektywnie zapobiegać sytuacjom kryzysowym i skrajnym, w tym konieczności zabierania dzieci i umieszczenia w systemie pieczy zastępczej, a także aby zwalczać niepożądane zachowania, konieczne jest wzmacnianie kompleksowości i spójności systemu wsparcia rodzin opartego o aktywizację i rozwój zasobów lokalnych, w tym zwłaszcza różnorodnych form profilaktyki oraz dostępu do specjalistów.

Głównymi realizatorami Programu będą w szczególności jednostki i podmioty gminne, tj.:

- 1) Urząd Miejski w Kisielicach;
- 2) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kisielicach;
- 3) Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Kisielicach;
- 4) Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Kisielicach;
- 5) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kisielicach;
- 6) Zespół Szkół w Kisielicach;
- 7) Szkoła Podstawowa w Goryniu;
- 8) Szkoła Podstawowa w Łęgowie;
- 9) Sołectwa.

Jako realizatorzy bądź partnerzy przedsięwzięć mogą również wystąpić jednostki powiatowe i inne podmioty, których działalność obejmuje szeroko rozumiane wspieranie rodziny, tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie, Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Iławie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Komenda Powiatowa Policji w Iławie, kuratorzy zawodowi i społeczni, organizacje pozarządowe, organizacje kościelne oraz grupy nieformalne.

6. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring *Gminnego programu wspierania rodziny w Gminie Kisielice na lata 2019-2021* będzie służył odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu zostały osiągnięte zakładane rezultaty jego realizacji. Powinien być przeprowadzany corocznie przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kisielicach na podstawie danych i informacji, będących w posiadaniu MGOPS, jak również pozyskanych od poszczególnych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Programu. Powinny to być dane roczne z uwzględnieniem ich dostępności na moment przeprowadzania monitoringu. Weryfikacji będą podlegać wskaźniki, zawarte w Karcie monitoringu, stanowiącej załącznik do niniejszego Programu.

Katalog wskaźników ujęty w tabeli obejmuje w dużej mierze wskaźniki przekrojowe, których analiza ma na celu scharakteryzowanie ogólnej sytuacji. Ma on charakter otwarty, co oznacza, że można go uzupełniać o dodatkowe wskaźniki, jeśli zajdzie taka potrzeba. Raport z monitoringu powinien zawierać również opis działań zrealizowanych w ramach Programu.

Regularna weryfikacja stanu realizacji poszczególnych zadań pozwoli uchwycić różnice pomiędzy przyjętym planem a jego faktycznym wykonaniem, przy czym analizowane powinny być informacje o charakterze zarówno ilościowym jak i jakościowym, w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało wykonane?”. Istotną rolę w procesie monitoringu wskaźników (podobnie jak i w trakcie realizacji zadań merytorycznych) odgrywać będzie współpraca międzyinstytucjonalna. Nie chodzi bowiem tylko o pozyskanie danych niezbędnych do określenia stanu osiągniętych wskaźników, ale również o wspólną ewaluację jakości podejmowanych działań. W procesie całościowej oceny Programu możliwe jest wykorzystanie pytań ewaluacyjnych, np.:

- 1) w jakim stopniu zakładane cele zostały osiągnięte?
- 2) czy Program przyczynił się do rozwiązania lub zminimalizowania zdiagnozowanych problemów?
- 3) jakie były sukcesy, a jakie przeszkody napotkało wdrażanie Programu?
- 4) czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów?
- 5) czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?
- 6) czy zrealizowane w ramach Programu inicjatywy pobudziły kolejne przedsięwzięcia?
- 7) czy osiągnięte efekty nie zostały uzyskane kosztem pogorszenia sytuacji osób i instytucji nie objętych programem?

Ewaluacja Programu powinna zostać przeprowadzona najpóźniej w ostatnim roku jego realizacji (II połowa 2021 roku), a jej wyniki posłużą zaplanowaniu efektywnych i skutecznych działań w następnej perspektywie czasowej.

7. Źródła finansowania Programu

Działania zaplanowane do realizacji w *Gminnym programie wspierania rodziny w Gminie Kisielice na lata 2019-2021* będą finansowane przede wszystkim z budżetu Gminy Kisielice, przez jej jednostki organizacyjne w ramach ich podstawowych, statutowych zadań. Środki na realizację zadań Programu będą pochodzić również z budżetu państwa. Część z nich trzeba będzie pozyskać startując w konkursach, ponieważ w tej kategorii mieszczą się programy rządowe oraz programy ministerstw.

Druga grupa źródeł finansowania to środki z Funduszy Europejskich, w tym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W szczególności chodzi tu o oś priorytetową 11) Włączenie społeczne, która obejmuje działania ukierunkowane m.in. na ułatwienie osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym, w tym poprzez wsparcie rodzin (np. poradnictwo rodzinne, zatrudnienie asystenta rodziny, sfinansowanie terapii psychologicznej dla rodzin) służące ich aktywnemu udziałowi w życiu społecznym.

Uzupełnienie mogą stanowić środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja PZU, Fundacja Orange, Fundacja Aviva), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa źródeł jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych. Ale również wymienione wcześniej źródła środków na realizację zadań zaplanowanych w Programie nie muszą być pozyskiwane wyłącznie przez samorząd Gminy.

W zależności od specyfiki danego programu pomocowego bądź funduszu, realizatorami projektu mogą być podmioty ekonomii społecznej. Nieodzowna będzie więc współpraca gminy z lokalnymi partnerami oraz generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.

Załącznik 1.

**KARTA MONITORINGU GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE KISIELICE NA LATA 2019-2021
..... ROK**

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość
I.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego 2. Liczba osób w rodzinach	
II.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa 2. Liczba osób w rodzinach	
III.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu wielodzietności 2. Liczba osób w rodzinach	
IV.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie 2. Liczba osób w rodzinach	
V.	1. Liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną 2. Liczba osób w rodzinach	
VI.	1. Liczba rodzin niepełnych objętych pomocą społeczną 2. Liczba osób w rodzinach	
VII.	1. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny 2. Liczba osób w rodzinach 3. Liczba dzieci	
VIII.	1. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej na koniec roku	
IX.	1. Liczba zatrudnionych asystentów rodziny	
X.	1. Liczba utworzonych placówek wsparcia dziennego 2. Liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego 3. Liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	
XI.	1. Liczba osób, którym udzielono pomocy w ramach Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego, w tym: - liczba osób, którym udzielono porady psychologicznej - liczba osób, którym udzielono porady prawnej - liczba osób, którym udzielono porady terapeutycznej - liczba osób biorących udział w zajęciach logopedycznych	
XII.	1. Liczba nowo założonych Niebieskich Kart 2. Liczba rodzin objętych w ciągu roku procedurą Niebieskie Karty	

Opracował.....

Zatwierdził